

'Call on OPEC' bepaalt olieprijs

Auteur(s):

Kingma, D.
Mulder, M.

De auteurs zijn werkzaam bij de afdeling Energie en Grondstoffen van het Centraal Planbureau. Zij danken Marc Stoffers voor zijn bijdrage en diverse andere collega's voor nuttig commentaar.

Verschenen in:

ESB, 86e jaargang, nr. 4339, pagina 969, 14 december 2001

Rubriek:**Trefwoord(en):**

oliemarkt

Voor het maken van prognoses van de olieprijs voor de middellange termijn worden diverse scenario's gebruikt. De zogenoemde 'call on OPEC' staat daarbij centraal.

Hoewel het voorspellen van de olieprijs vaak lijkt op koffiedik kijken, zeker in perioden van grote politieke spanningen, is een raming van de olieprijs nodig om de vooruitzichten voor de Nederlandse economie te kunnen schetsen. Afhankelijk van de verwachte groei van de wereldeconomie kan de olieprijs op middellange termijn tussen de vijftien en dertig dollar per vat uitkomen. Bij een mondiale groei van vier procent per jaar wordt een nominale olieprijs in 2006 van rond de \$ 24 per vat verwacht.

Belang olieprijsraming

De hoogte van de olieprijs is van grote betekenis voor de olieproducerende landen, omdat zij afhankelijk zijn van de inkomsten uit olieverkopen en voor de olieconsumerende landen, omdat olie een belangrijke grondstof is. Daarom vormt de olieprijsraming een belangrijk uitgangspunt bij de opstelling van economische vooruitzichten¹. Aan de hand van de verwachte vraag- en aanbodontwikkelingen op de oliemarkt kan worden gezien of de olieprijs op middellange termijn op een structureel ander niveau komt te liggen dan in het verleden.

Aanbodfactoren

De aanbodfactoren die op de korte en de middellange termijn het belangrijkst zijn voor de ontwikkeling van de olieprijs, zijn de marktmacht en het beleid van de OPEC en de reactie daarop van de niet-OPEC-landen.

Met een marktaandeel van rond veertig procent wist het OPEC-kartel de laatste jaren een belangrijk stempel op de oliemarkt te drukken. Dit was mede te danken aan de cohesie tussen de OPEC-leden. In situaties van een ruime reservecapaciteit bleek de productiediscipline echter soms een probleem. In 1998 moest de olieprijs eerst tot beneden de tien dollar zakken voordat de OPEC-leden bereid waren zich aan de gemaakte afspraken te houden. Bij deze productiebeperkingen waren overigens ook een aantal niet-OPEC-landen (zoals Noorwegen en Rusland) betrokken.

Op de middellange termijn heeft de OPEC invloed op de olieproductie van niet-OPEC-landen via de olieprijs. Hoge olieprijsen leiden, met enige vertraging, tot een hogere productie buiten OPEC. In welke mate dat het geval is hangt af van de marginale kosten van exploratie, ontwikkeling en productie. De huidige olieprijs is nog bijna tweemaal zo hoog als de marginale kosten van de grote niet-OPEC-landen, zodat ook bij verder dalende prijzen de winning in die landen rendabel blijft.

Een structureel lagere olieprijs zou echter leiden tot budgettaire problemen voor de olieproducerende landen. De huidige overheidsbegroting van zowel de grootste OPEC-producent Saoedi-Arabië als de grootste niet-OPEC-producent Rusland is namelijk gebaseerd op een olieprijs van rond de twintig dollar per vat. Voor zowel OPEC als niet-OPEC is er dus een prikkel om de prijs niet langdurig onder dat niveau te laten.

Vraagfactoren

De vraag naar energie hangt nauw samen met de omvang van de economische activiteiten. Door energiebesparingen en veranderingen in de sectorstructuur groeit de vraag naar energie minder snel dan de economie als geheel. In de industrielanden neemt daarnaast het olie-aandeel in het totale energiegebruik af. Als gevolg van deze ontwikkelingen is de olie-intensiteit, zijnde het verbruik van olie per eenheid product, in deze landen momenteel bijna de helft van die rond 1970. Ondanks deze daling gaat economische groei in de OESO-landen nog wel gepaard met een toenemende vraag naar olie. In de niet-industrielanden, waar de olie-intensiteit toeneemt door onder meer de opkomst van de automobiel, is de relatie tussen economische groei en vraag naar olie nog sterk aanwezig.

Politieke factoren

Doordat een groot deel van de mondiale olieproductie plaatsvindt in slechts een paar landen, is het aanbod en daarmee de prijs van olie nogal afhankelijk van geopolitieke ontwikkelingen. Politieke spanningen in het Midden-Oosten kunnen tot forse prijsstijgingen leiden, zoals afgelopen decennia diverse keren is gebleken. De huidige vooruitzichten zijn daarom sterk afhankelijk van politieke ontwikkelingen in het Midden-Oosten. Een verminderde olietoevoer uit bijvoorbeeld Irak kan de olieprijs doen stijgen. Bij de raming voor de middellange termijn wordt ervan uitgegaan dat internationale politieke ontwikkelingen geen versturende invloed hebben op het aanbod.

Raming

De olieprijs vertoonde in de afgelopen jaren grote schommelingen. In 1998 is de prijs met een derde gedaald (van vijftien naar tien dollar per vat Brent-olie) om daarna in een half jaar tijd te verdubbelen. In 2000 steeg de prijs tot boven de \$ 35, maar is daarna opnieuw scherp gedaald. Momenteel ligt de prijs rond de negentien dollar per vat.

Bij het maken van de middellangetermijnraming wordt niet de actuele olieprijs als referentiepunt genomen, maar een langjarig gemiddelde prijs. In de afgelopen vijftien jaar schommelde de olieprijs rond de \$ 22,5 per vat, uitgedrukt in dollars van 2001. Afwijkingen ten opzichte van dit langjarig gemiddelde hingen samen met veranderingen in de reservecapaciteit van de OPEC. In 1998 leidde de Azië-crisis tot vraaguitval en een toename van de reservecapaciteit, waardoor de olieprijs daalde. De hoge economische groei in 2000 had daarentegen als gevolg dat de productiecapaciteit van de OPEC achter bleef bij de sterk groeiende vraag naar olie, met als gevolg een hoge olieprijs.

Call on OPEC

Bij het ramen van de olieprijs op middellange termijn staat daarom de zogenaamde 'call on OPEC' centraal. De 'call on OPEC' is dat deel van de vraag naar olie waarin door de OPEC moet worden voorzien. De vraag naar OPEC-olie stijgt wanneer de mondiale vraag naar olie sterker toeneemt dan het aanbod uit niet-OPEC-landen. Wanneer de toename van die vraag groter is dan de uitbreiding van de OPEC-productiecapaciteit verkrapt de oliemarkt, met als resultaat een hogere olieprijs.

Scenario's

De inschatting van de mondiale vraag naar olie is gebaseerd op de verwachte mondiale economische groei en de olie-intensiteit. Het CPB onderscheidt twee groeiscenario's, waarin het mondiale bbp groeit met 3,8 procent per jaar respectievelijk met 4,3 procent per jaar. Voor Nederland liggen deze percentages lager. In beide scenario's is de groei in de landen buiten het OESO-gebied hoger dan in de oeso-landen. De olie-intensiteit binnen de OESO neemt in beide scenario's wat af, terwijl die buiten het OESO-gebied toeneemt.

De inschatting van de productiecapaciteit van OPEC en niet-OPEC is gebaseerd op zowel berekeningen van het internationale energieagentschap als eigen berekeningen². Voor de niet-OPEC-landen is de olieprijs een gegeven. Daarom is er bij hen, anders dan bij de OPEC-landen, geen sprake van het om strategische redenen niet benutten van productiecapaciteit. Het volume van de productie kan derhalve gelijkgesteld worden aan de productiecapaciteit.

Ondanks de voorziene uitbreiding van de productie door niet-OPEC-landen, leidt in beide scenario's de groeiende olievraag tot een toename van de 'call on OPEC'. Omdat deze toename groter is dan de bij een reëel constante olieprijs verwachte uitbreiding van de productiecapaciteit, betekent dit dat de OPEC in beide scenario's inleent op haar reservecapaciteit. Bij de lagere mondiale groei is dit interen slechts gering en is er nauwelijks sprake van een krappere wordende oliemarkt. In die situatie blijft de olieprijs vrijwel op het langjarige niveau van (reëel) \$ 22,5 per vat. In nominale termen vertaalt zich dit in een prijs van \$ 23 per vat in 2006.

In het scenario met een hogere mondiale groei treedt een grotere intering van de reservecapaciteit van de OPEC op. Deze verkrapping van de markt leidt tot een reëel stijgende olieprijs. In dit scenario bereikt de nominale olieprijs in 2006 een niveau van \$ 25 per vat. De reëel stijgende olieprijs heeft overigens een dempend effect op de verkrapping van de markt, doordat de prijsstijging extra aanbod uitlokt van niet-OPEC-landen, terwijl de vraag naar olie minder sterk stijgt.

Onzekerheden

De genoemde groeiscenario's van het CPB schetsen een trendmatige ontwikkeling van de economie waarbij in 2006 in Nederland een conjunctureel neutrale positie wordt bereikt. Deze scenario's dienen als basis voor de voorbereiding van het Nederlandse overheidsbeleid en zijn niet opgesteld om onzekerheden omtrent de mondiale economie te verkennen. Er zijn scenario's denkbaar waarbij de mondiale economie sterker groeit, waardoor de 'call on OPEC' groter is dan de verwachte uitbreiding van de productiecapaciteit en de olieprijs in 2006 beduidend hoger, bijvoorbeeld rond de dertig dollar per vat, zou uitkomen. Anderzijds zou in een scenario met een lagere mondiale economische groei de overcapaciteit op de oliemarkt toenemen waardoor de productiediscipline binnen de OPEC vermindert en de olieprijs op een lager niveau komt, bijvoorbeeld rond de vijftien dollar per vat.

Conclusies

Bij een mondiale economische groei op middellange termijn van rond de vier procent per jaar neemt de vraag naar olie uit de OPEC-landen iets sterker toe dan wat de OPEC kan leveren. In dit scenario komt de nominale olieprijs in 2006 uit op zo'n 24 dollar per vat

¹ Dit artikel is gebaseerd op de recente olieprijsraming van het CPB. Zie Centraal Planbureau, [Economische Verkenning 2003-2006](#), Sdu uitgevers. Den Haag, 2001.

² IEA, *World oil supply outlook through to 2010*, OESO, Parijs, 2000.

